

Margareta CURTESCU

OPERA
APERTA

ETERNUL ORFEU

Reflexe ale mitului orfic
în poezia românească

Știința, 2005

Introducere	7
--------------------------	---

PARTEA ÎNTÂI: TEMEIURI, PRE-TEXTE, DISOCIERI

Universul mitului. Câteva coordonate	14
Interpretări	14
De la mitologia întemeietoare la mitologia poetică	20
Mitul și literatura	22
Mitul ca pre-text al textului literar	24
Mitul lui Orfeu. O cercetare fenomenologică	26
Starea exegezei	26
Orfeu: legendă și mit	30
Structura și substructurile unui mit	33
Tripla identitate a protopoetului	34
Un simbol arhetipal	39
Dialectica orficului în lirica românească	41
Orfismul literar. O descriere morfologică și diacronică	45

PARTEA A DOUA: ELEMENTE ORFICE ÎN LIRICA ROMÂNEASCĂ

Un model în mișcare	60
Opțiuni	60
Identitatea romantică a lui Orfeu (Mihai Eminescu)	62
Un Orfeu tradiționalist (Vasile Voiculescu, <i>Orfeu</i>)	69
O perspectivă folclorică (G. Călinescu, <i>Doina lui Orfeu</i>)	70
Teorie și poezie (Ștefan Augustin Doinaș, <i>Orfeu revenind din Infern</i>)	71
<i>Ultimul Orfeu</i> (Cezar Baltag)	73
Poetul și vulgul (Nichita Stănescu: <i>Orfeu în vechea cetate</i>)	74
Orfeul mitic și modern (Radu Cârneli, <i>Temerile lui Orfeu</i>)	75
Izolarea în limbaj a eroului (Horia Zilieru, <i>Orfeu îndrăgostit</i>)	76
Un Orfeu de dincolo de spațiu și timp (Ioanid Romanescu, <i>Orpheus</i>)	78
Nebulozitate și elocință (Leonida Lari, Nicolae Dabija)	82
Reprezentarea orfică a lumii: melosul poetic	85
Permanența cântecului orfic	85
Muzica ingenuă. Fiii lui Apollo	88
Romanticii și vizionarismul fonc. Mihai Eminescu	90
Simbolismul sau cântecul în sine al poeziei	92
Lucian Blaga: „Lumea e o cântare”	93
Moartea lui Orfeu sau Cântecul degradat	95

O tipologie a poezilor orfice	98
Considerații preliminare	98

TIPUL ASCENSIONAL: CÂNTĂREȚII, ÎNȚIȚIAȚII, VIZIONARII

Elogiul melodiei primordiale (Mihai Eminescu)	101
Un orfic al coincidenței contrariilor (Alexandru Macedonski)	107
„Deus in terris” (Lucian Blaga)	112
Magicianul hermetic sau „starea de geometrie” (Ion Barbu)	116
În căutarea ființei arhetipale (Ștefan Augustin Doinaș)	119
Trup și spirit (Nichita Stănescu)	130
Între „ceresc și pământesc” (Radu Cârneli)	137
Forța interioară a cântecului poetic (George Popa)	142

TIPUL DESCENSIV: ÎNDRĂGOSTIȚII DAMNAȚI, DECONCERTAȚII

Autoportret cu Euridice (Mihai Eminescu)	148
Un Orfeu imposibil (Al. Philippide, <i>Cândva la Stix...</i>)	153
Substanțializarea absenței (Eugen Jebeleanu)	157

Euridice. Universul unei iluzii

Constanta orfică a femininului	160
„Cântare întrupată”/femeie predestinată/ „mireasă a sufletului” (Mihai Eminescu)	164
Moarta necesară (George Bacovia)	171
Inspirație și mod de existență (Lucian Blaga)	174
Eugen Jebeleanu (<i>Elegie pentru floarea secerată, Hanibal</i>)	177
Euridice, dor neîmplinit (Ștefan Augustin Doinaș)	180
„Ultimul țărnam al inimii” (George Meniuc)	182
Euridice, spațiu al operei (Grigore Vieru)	183
<i>Homo amans – homo poeticus</i> (Dan Laurențiu)	184
Poetica absenței și a tăcerii (Cezar Baltag)	188
Abur vibrant (Nichita Stănescu, <i>Euridice</i>)	195
Poetul și umbra femeii (Radu Cârneli)	196
Femininul evanescent al poezilor postmoderniști	205

Concluzii

Bibliografie

INTRODUCERE

Miturile, substratul arhaic al memoriei culturale a lumii, au furnizat dintotdeauna artei clișee, tipare, modele, care i-au imprimat expansiunii spiritului creator esența generalizatoare a timpurilor originare (*ab initio*). Or, miturile „conțin o imagine despre lume, un corpus metafizic de conținuturi simbolice”¹, care se refugiază în structurile de profunzime ale operelor de artă, putând fi reconstituite printr-o operație de recunoaștere complexă în care se înscrie, în primul rând, cercetarea *imaginarului poetic* al autorului respectiv, stabilirea *disponibilităților mitice* ale sensibilității sale. În literatură, substanța autoritară a mitului impune subtextului o anumită geometrie, configurând ideația operei. Prin urmare, „Scriitorul care a recurs la mit solicită un răspuns, iar scrierea se înfăptuiește pe baza unui răspuns, a unui scenariu preexistent”².

Fenomenologia actului de creație, psihologia marilor scriitori, natura operei lor sunt explicate de mai mulți exegeți prin raportarea directă la cazul poetului primordial, înșiși creatorii își conștientizează acest destin unic, și-l însușesc, își definesc stările lirice, apelând la recuzita legendei grecești sau dezvoltând semnificațiile acesteia. În aria criticii literare, mitul orfic sugerează modele de interpretare, orientând exegeza pe calea profilării acelei experiențe elitare, care este actul poetic. Cele trei componente ale legendei elene – *cântecul ordonator*, *iubirea și inițierea în moarte*, *sfășierea magului de către bacante* – ilustrează, în regim simbolic, aventura transpunerii realului în forme poetice.

Înzestrată cu o imensă forță reproductivă, matricea mitică generează un vast câmp de conotații ce se mulează perfect pe destinul creatorului

¹ Cf. Norbert Groeben, *Psihologia literaturii. Știința literaturii între hermeneutică și empirizare*, trad. de Gabriel Liiceanu și Suzana Mihalescu, prefață de Gabriel Liiceanu, București, Editura Univers, 1978, p. 161.

² Daniel-Henri Pageaux, *Literatura generală și comparată*, trad. de Lidia Bodea, cuvânt introductiv de Paul Cornea, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 132.

Respect pentru oamenii și cărți

marcat de harul divin. De exemplu, într-un eseu conceput prin anii cincizeci, Ion Negoitescu demonstrează esența profund orfică a existenței goetheene, exegetul axându-și tezele pe conceptul *natură-om-poet*, fundamental în cazul – exemplar – al scriitorului german. „Existența orfică înseamnă așadar realizarea acordului între fenomenul originar al individului, entelechia lui (care e de ordinul naturii în spirit) și armoniile naturii în sine, ale cosmosului, ale muzicii sferelor”¹, conchide criticul.

Relevarea propriei identități creatoare, prin recursul la mitul elen, a devenit o tradiție culturală. Anunțat ori sugerat, elementul orfic, resuscitat de un autor, implică relevarea destinului său artistic din perspectivă matricială. Identificarea sa cu poetul primordial se produce prin circumscrierea propriei identități creative sferei de conotații inaugurate de mitul lui Orfeu. Nici literatura română nu e străină de această atitudine, scriitorii frecventând zonele mitologicului ca pe o sursă de scenarii productive în ordine artistică. Schemele scenariilor mitice persistă la nivelul anagoric al textelor literare, cumulând trăsături sublimite ulterior în scrierile propriu-zise.

Complexul orfic, imanent poetului al cărui periplu creativ se află sub semnul forțelor demiurgice ordonatoare, implică manifestarea unei *mentalități arhetipale*, actualizată mereu, prin intermediul literaturii, de creatorii care au adoptat o relație specială cu realitatea obiectivă. Disimularea domeniului respectiv, vast și complex, punct de incidență a literaturii cu filosofia, teologia, psihologia, presupune detectarea și justificarea unor elemente ale mitului antic, stratificate și perpetuate în creația autorilor autohtoni care au apelat la mitul lui Orfeu fie pentru instituirea propriului demers artistic (inclusiv prin afirmarea unui periplu de *ars poetica*), fie pentru asigurarea integrității și profunzimii ideatice ale unor volume și cicluri de versuri sau din considerente extraliterare, de natură ideologică, adică pentru păstrarea unei „distanțe igienice” „față de realitatea pe care (scriitorii generației șaizeciste – n. n. – M. C.) o boicotează cu premeditare și neliniște”², în definitiv, și anumite traume biografice (moartea iubitei, în cazul poezilor români Mihai Eminescu, Eugen Jebeleanu, George Meniuc, Cezar Baltag) pot impune un anumit tip de limbaj literar, care se înscrie legităților modelului orfic.

O variată factologie literară, generată de acest subiect, aflăm în operele autorilor din toate epocile: de la poezii antichității grecești și a celei latine

¹ Ion Negoitescu, *Goethe și existența orfică*, în *Alte însemnări critice*, București, Editura Cartea Românească, 1980, p. 216.

² Nicolae Leahu, *Poezia generației '80*, Chișinău, Editura Cartier, 2000, p. 11.

pană la cei contemporani. Persistența reflexelor mitului elen în operele literare din toate timpurile confirmă atât perenitatea în timp a simbolului orfic, cât și imensul impact pe care îl are acesta asupra destinului universal al poeticului. Nici un alt mit al antichității nu s-a dislocat mai profund în cultura universală și nu a cunoscut o adaptare atât de nuanțată la regulile artei ca cel orfic. Propulsarea sa în literatură s-a realizat ca un dificil proces de conversiune a unei simple fabule într-o construcție mito-poetică de o arborescență uluitoare. Recrearea și reeditarea sa în opera unui mare număr de scriitori a declanșat mecanismele de înnobilare semantică a impresionantei istorii despre prințul trac prin transferarea acesteia în alte și alte regimuri conotative.

Ca urmare, mitul orfic deschide perspective proifice de cercetare în planul elucidării unor probleme referitoare la actul de creație artistică, la condiția creatorului, la sensibilitatea sa erotică și la modul său personal de a se raporta la propria-i operă și la realitate. În spațiul poeticului, istoria lui Orfeu codifică un sistem de conduită specifică doar scriitorilor care își subordonează universul propriei opere. Comentat prin grila mitului antic, textul literar va ilumina semnificații surprinzătoare. Unii poeți români au explorat mitul orfic pornind de la datele propriului destin literar și existențial, alții s-au distanțat de el prin parodie și pastişă, iar cei din urmă par să-l fi ignorat cu desăvârșire. Nici una din aceste atitudini nu este *fixă*, jocul de lumini și umbre al mitului putând oricând – în funcție de modificarea perspectivei analitice – să „corecteze”, să rescrie viziunea strategică a autorului în cauză.

Instanță artistică autoritară, mitul orfic a impus poeziei românești o amplă memorie culturală, în consecință, generând o temă guvernantă, cu multiple efecte în planul rescrierii: relația creatorului introspectiv cu sinele său arhetipal și cu lumea, din care au rezultat scenarii dintre cele mai variate. Tema a suscitat atenția a numeroși esești, critici literari, care, în disocierile lor teoretice, i-au sondat rețeaua de semnificații, forțând decriptarea trăsăturilor distinctive ale acesteia. Și diversele proiecții ale lui Orfeu, în spațiul operelor literare și al criticii de specialitate, sunt determinate de multiplele calificative atribuite acestui personaj mitic: „figură paradoxală și misterioasă, cântăreț-poet, arhetip ideal al îndrăgostitului, rapsod al faptelor eroice, erou civilizator, inițiator al misterelor orfice și mag, îmbinând realul, alegoricul și simbolicul”¹.

¹ Cornel Căpușan, *Orfeu: motivul permanenței în lirica Renașterii*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978, p. 11.

Respect pentru oameni și cărți

Privind panoramic, în lirica română pot fi identificate imaginile unui Orfeu *metafizic*, cu ipostazele de inițiat și cântăreț, și ale unui Orfeu *umanizat*, aspirând mereu să-și refacă ființa orfică deteriorată după aventura din lumea lui Hades. Ambele „fețe” coexistă, uneori, în creația aceluiasi poet, ceea ce sugerează o traiectorie alambicată a ființei orfice.

Ceea ce ne propunem în acest eseu e *monografierea diacronică a unei teme, clasicizată deja* (deși productivă în continuare), cea a lui Orfeu. Reflectată amplu în literatura universală, tema reunește o bogată structură motivică. În atenția noastră se vor afla:

- specificul general al mitului, relația literatură-mit;
- colaborarea poetilor români din diverse perioade literare la potențarea mitului orfic, identificarea și comentarea reflexelor acestuia în spațiul poeziei române moderne;
- metamorfozele ideologiei mitului în spațiul literaturii culte (inclusiv, în momentul transgresării schimbărilor de paradigmă poetică);
- identificarea componentelor mitului orfic și aventura lor în spațiul limbajului;
- valorificarea naturii proteice a mitului, pornind de la elementele sale bruionare și până la interpretările și nuanțele de sens pe care i le-au imprimat poeții români.

Vom extinde aria preocupărilor noastre cu referințe la conceptul de orfism și ilustrarea lui în praxisul literar, subiect indispensabil problematicei de bază. Derivată din arhitectura mitului elen, dar depășindu-i în mod evident semnificațiile, forma literară a orfismului favorizează, în primul rând, relația poeziei cu muzica. Sfera conotativă a conceptului se încadrează în câteva noțiuni fundamentale: *armonie, muzicalitate, ordine*. În acest context, spiritul creator, inițiat și vizionar, revine la condiția sa originară de *energie ordonatoare și edificatoare*, ceea ce îi probează statutul de creator orfic. Manifestările relației definite de Nicolae Balotă prin expresiile „poematizare” sau „consubstanțialitate a poetului cu poezia”¹ sunt complexe și reflectă principiile de poetică ale autorilor din diferite epoci literare. Investigarea acestui domeniu relevă o diversitate de abordări, în perspectivă mitică, a subteranelor poeziei și un vast spectru de mișcări inițiatice în interiorul poemului.

Astfel, abordarea noastră va opera în două direcții: în primul rând, vom investiga *referințele la arhetipul orfic*, ipostazele în care acesta

¹ Cf. Nicolae Balotă, *Lucian Blaga, în Arte poetice ale secolului XX*, București, Editura Minerva, 1976, pp. 36–37.

Respect pentru oameni și cărți

apare în scrierile poeților români, după care, în câmpul analizei, vom reține *reflexele mentale* (anamnezice, involuntare) ale modelului. Atenția constantă acordată lui Orfeu de către liricii români din toate timpurile o explică statutul simbolic privilegiat, deținut de „miticul poet” în spațiul poeticului. Numele aedului este echivalentul creatorului înzestrat cu capacitatea de corectare a realului, din intervențiile sale rezultând o altă ordine, una superior structurată. Oare limbajul poeziei, oricare ar fi el, are o altă finalitate? Textele decupate din opera lui Gheorghe Asachi, Mihai Eminescu, Vasile Voiculescu, G. Călinescu, Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Radu Cârneli, Horia Zilieru, Ioanid Romanescu, Leonida Lari, Nicolae Dabija certifică pasiunea cu care poezia noastră modernă a reactivat continuu modelul creatorului, altoit culturii europene de mitologia greacă.

Asumarea implicită a lui Orfeu, prin intermediul conceptului de orfism, se deosebește principial de simpla referențialitate la arhetip. Ca urmare, izolând tipologia poeților orfici, vom cerceta modalitățile lor de colaborare cu referentul, gradul de participare la organizarea interioară a propriului lor demers liric. Deși generos deschis către întreaga poezie românească, studiul textelor marcate de aceste concepte se va reduce la opera lui Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. Philippide, Ștefan Augustin Doinaș, Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu, George Popa, Radu Cârneli ș. a.

Prezența implicită a modelului mitic în sensibilitatea poeților noștri a generat un motiv indispensabil creației lor: *erosul orfic*. Dezvoltând analiza în această linie, ne va preocupa, în special, transfigurarea imaginii Euridicei în varii construcții textuale, ilustrând aproximativ întreaga istorie a liricii noastre.

Încercând să ordoneze o problematică vastă, avansată de o temă cu adânci reverberații, eseuul nostru va avea mereu în vedere un efort de sinteză întru formarea aceluia corp de autori și texte care, în esență, au impus viziunea orfică în poezia românească.

PARTEA ÎNTÂI:

TEMEIURI, PRE-TEXTE, DISOCIERI

UNIVERSUL MITULUI. CÂTEVA COORDONATE

Moto: „Miturile sunt plăsmuiri de intenție revelatorie și întâile mari manifestări ale unei culturi”.

Lucian Blaga

Interpretări

Produs al gândirii primordiale, *mitul* a derivat din opțiunile gnoseologice ale oamenilor primitivi, conform cărora atât realitatea ambiantă, cât și existența umană erau enigme nebulos și proteice, dificil de explicat, dar care totuși puteau fi transpuse în convenții semantice. Raportându-se la această perspectivă ontică, mentalitatea arhaică a generat multiple formule, în care s-au concentrat paradigmele unei conduite superioare, concepută ca exemplară și investită cu varii semnificații. Semnele rezultate aleatoriu din această gândire de tip „imagistic” (G. Vico) erau complementare modului subiectiv de receptare a realității, în care se include și cel mitic. Mitul este, așadar, *formula originară prin care omul elementar a reprezentat necunoscutul, apelând la analogii*.

Domeniu complex, situat în punctul de incidență al poeticului, religiosului și filosoficului, mitul a cunoscut, pe parcursul evoluției ideilor, interpretări divergente, fiind circumscris fie unor invenții nocive sau fabuloase, fie domeniului proxim al veridicității. Anticii, de exemplu, îi confereau un statut de simplă ficțiune sau de narațiune cu implicații alegorico-filosofice. Platon (sec. V–VI î. Hr.), filosoful și gânditorul politic ce-și propunea alungarea poezilor din cetate, detesta narațiunile mitologice ale acestora, în special ale lui Hesiod și Homer, pentru caracterul lor fantezist, considerându-le inoportune mai ales în procesul de educație a

copiilor. Miturile, considera Platon, instigă la ură, pedeapsă și răzbunare, deci ele „nu trebuie îngăduite în cetate, fie că au, fie că n-au vreun tâlc adânc. Fiindcă copilul nu este în stare să deosebească ceea ce are tâlc de ceea ce n-are; ci lucrul întipărit în minte la vârsta aceea rămâne, de obicei, neșters și neschimbat. Din care pricină, probabil, tot ceea ce ei vor asculta la început trebuie istorisit cât se poate de ales, pentru ca ei să asculte glasul virtuții”¹. De aici și distincția categorică între *mytos* și *logos*, pe care o anunță autorul în *Protagora*. În viziunea lui Platon, primul termen desemna o narațiune lipsită de suport logic, al doilea, fiind un text argumentat, propunea o descriere coerentă a lumii.

„Miturile pe care le îngăduie Platon (cum sunt și ale sale), comentează Andrei Cornea în notele la *Republica*, cărțile I–V, trebuie să fie, așadar, *analogice: ad res per similia*. Existau însă încercări (Antisthenes, de exemplu), ce vor fi continuate mai târziu, de a «salva» miturile homerice și hesiodice în baza unui principiu diferit, pe care l-am putea numi al «antifrazei»: realități inferioare sunt puse pentru realități superioare, lucruri oribile – pentru lucruri sublime etc.: *ad res per dissimilia*. Acest principiu este apărut de Proclus în comentariul la *Republica* și își va găsi, apoi, o nouă apărare la unii filosofi creștini, ca Dionisie Areopagitul sau Toma din Aquino”².

Aristotel (sec. IV î. Hr.), în *Metafizica*, Cartea I (A), deplasa noțiunea de mit spre filosofic, găsind-o utilă pentru interpretarea realității. Astfel, cunoașterea mitică, generată de mirare, este forma primară a cunoașterii de tip filosofic, ambele activități cognitive fiind manifestări ale spiritualului și ale înțelepciunii, având scopuri, în exclusivitate, revelatorii, și nicidecum aplicative: „Că această știință (filosofia – *n. n.*) nu urmărește scopuri practice se vede și din activitatea celor mai vechi filosofi. Căci și oamenii de azi și cei din primele timpuri, când au început să filosofeze, au fost mânați de mirare, mai întâi față de problemele mai la îndemână, apoi, progresând încetul cu încetul, față de problemele mai mari, cum sunt, de pildă, fazele Lunii, cursul Soarelui și al astrilor și nașterea Universului. Acela însă care se îndoiește și se miră, recunoaște prin chiar aceasta că nu știe. De aceea și iubitorul de mituri e oarecum un filosof, căci mitul a fost născocit pe baza unor întâmplări minunate, pentru explicarea lor. Așa că, dacă oamenii s-au îndeletnicit cu filosofia spre a evita neștiința, e limpede

¹ Platon, *Republica*, II, 378 d, trad., comentarii, note de Andrei Cornea, București, Editura Teora, 1998, p.247.

² Platon, *Op. cit.*, p. 398.

Respect pentru oameni și cărți

că au năzuit spre cunoaștere prin a dobândi o pricepere a lucrurilor, și nu în vederea unui folos oarecare”¹.

Renascentistul italian Giovanni Boccaccio investighează miturile în perspectivă aristotelică, evaluându-le drept „o alegorie a cerului înstelat”. La rândul său, Giambattista Vico (1668–1744) elaborează primul concept modern despre mit, pornind de la ideea că gândirea umană, la origini, avea un caracter imagistic, și nu rațional. În *Știința nouă*, o operă filosofică de mare răsunet în gândirea postrenascentistă (de exemplu, Herbert Read, autorul renumitei lucrări *Imagine și idee*, îl citează frecvent), Vico susținea că: „Așa cum metafizica rațională ne învață că *homo intelligendo fit omnia* (omul a tăcut toate lucrurile înțelegându-le), tot așa metafizica aceasta poetică, bazată pe închipuirea fantastică, dovedește că *homo non intelligendo fit omnia* (omul a tăcut toate lucrurile neînțelegându-le)”².

Potrivit exegezelor de natură hermeneutică ale romanticilor germani, în special ale lui Schelling, între mitologie (totalitatea miturilor) și artă există o relație de descendență. Autorul *Filosofiei artei* interpreta mitologia ca pe un domeniu al surselor și al generalizărilor, origine a filosofiei și a poeziei. Definiția lui Schelling reperează ideea despre sensul analogic al mitologiei și despre elementul poetic immanent acestui domeniu: „Mitologia nu e nimic altceva decât universul într-un veșmânt superior, în întruchiparea sa absolută, adevăratul univers în sine, imagine a vieții și a minunatului haos în imaginația divină, deja poezie în sine, dar la rândul său materie și element al poeziei”³.

La noi, Lucian Blaga se pronunță tranșant pentru un sens limitat al cuvântului *mit*, referindu-se, în termeni duri, la receptarea arbitrară a fenomenului de către Nietzsche⁴, ceea ce a condus la confuzii și, în ultimă

¹ Aristotel, *Metafizica*, I, 2, trad.: Ștefan Bezdechi, note și indice alfabetic: Dan Bădăraș, București, Editura JRI, 1996, p. 19.

² Giambattista Vico, *Știința nouă*, București, Editura Univers, 1972, p. 246.

³ F. W. J. Schelling, *Filosofia artei*, trad. de Radu Gabriel Pârvu și Gabriel Liiceanu, studiu introductiv de Gabriel Liiceanu, București, Editura Meridiane, 1992, București, 1992, p. 100.

⁴ Lucian Blaga, *Despre mituri*, în *Trilogia culturii, III, Geneza metaforei și sensul culturii*, București, Editura Humanitas, 1994. Polemica lui Blaga cu Nietzsche se declanșează, pe alocuri, în termeni virulenți. De exemplu, aluziile la teoriile distructive ale filosofului german în raport cu mitul sunt formulate într-un surprinzător limbaj metaforic, de o evidentă reticență: „În acest trist și decăzut înțeles, cuvântul «mit» circulă, zdrențuit și subțiat, și apare la toate colțurile și în toate șanțurile publicisticii, ca un bețivan suferind de delir periodic”. Sau, amintind, în context, de lupta lui Nietzsche împotriva creștinismului, autorul studiului declară: „Criteriul nietzschean, grimasă isterică a unui decadent, n-a prea avut darul să-și facă drum în opinia publică europeană” (pp. 53–54).

instanță, a provocat o periculoasă „degradare și banalizare masivă a termenului”¹. După ce afirmă că miturile sunt relevări ale misterului, Lucian Blaga distinge între miturile semnificative și cele trans-semnificative. Mai jos, demersul său se concentrează la diferențierea miturilor autentice de ideile științifice și filosofice, care, în urma unor erori de interpretare, au fost considerate mituri. Culturologul român relaționează miturile cu evoluția spiritului elementar, apreciindu-le ca fiind descendente dintr-o activitate vitală involuntară, prin care erau reliefate sensurile necunoscute, pe când viziunea științifică se întemeiază pe experiențe ce depășesc realitatea concretă: „Spiritul mitic, vasał orgiastic al analogiei, tinde să integreze lumea concretă în viziuni clădite din elemente de experiență vitalizată. Spiritul științific, suzeran asupra analogiei, tinde să substituiască lumii concrete viziuni clădite din elemente de experiență devitalizată”². În secvența finală, autorul studiului polemizează cu formulele psihanalitice aplicate miturilor, conform cărora ultimele „ar fi expresii simbolice ale realităților noastre inconștiente, adică *visurile colective* ale popoarelor”³. Lucian Blaga opune acestor opinii definirea miturilor ca elemente ce „se desprind din matricea stilistică a unui neam sau grup de neamuri, întocmai ca și celelalte produse ale culturii”⁴. Ideea va fi reluată consecvent în studiul *Aspectele fundamentale ale creației culturale*.

Interpretările lui Mircea Eliade, devenite ulterior puncte de referință pentru alți autori, fundamentează conceptul despre mit ca „*istorie adevărată*”, or, cum accentuează remarcabilul mitolog într-o celebră definiție, „mitul povestește o istorie sacră; el relatează un eveniment care a avut loc în timpul primordial, timpul fabulos al «începuturilor»». Altfel zis, mitul povestește cum, mulțumită isprăvilor ființelor supranaturale, o realitate s-a născut, fie că e vorba de realitatea totală, Cosmosul, sau numai de un fragment: o insulă, o specie vegetală, o comportare umană, o instituție. E așadar întotdeauna povestea unei «faceri»: ni se povestește cum ceva a fost produs, a început să fie. Mitul nu vorbește decât despre ceea ce s-a întâmplat realmente, despre ceea ce s-a întâmplat pe deplin”⁵.

¹ *Idem, ibidem*, p. 53.

² *Id., ibid.*, p. 64.

³ *Id., ibid.*, p. 70.

⁴ Lucian Blaga, *Op. cit.*, pp. 71–72.

⁵ Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, trad. de Paul G. Dinopol, Editura Univers, București, 1978, pp. 5–6.